

Котова М. В., к.е.н., доцент
Фреюк О. В., старший викладач
Київський національний
торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-107-7-4>

ФАРМ-БІЗНЕС В УКРАЇНІ: ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ

COVID-19 став суттєвим фактором впливу в 2020 році на всі сектори економіки. Фармацевтичний ринок, якому пророкували надприбутки на хвилі пандемії, не став винятком: коронавірус виявився і для нього важким випробуванням. Водночас завдяки тому, що галузь у попередні роки чимало інвестувала в підвищення технологічності та інноваційності, ці фактори дозволили пом'якшити наслідки локдауну й швидко адаптуватися до нових реалій.

На ринку лікарських засобів у першому кварталі 2020 року відбулося різке збільшення обсягів продажу, а вже у квітні-травні короткочасне зростання змінилося найбільшим за останні 20 років падінням – понад 20%. Звісно це пов'язано з офіційним оголошенням пандемії в Україні та світі [1].

Однак, це дозволило фарм-бізнесу показати свою орієнтованість на кінцевого споживача. Інвестиції в цифровізацію та новітні технології пом'якшили економічні наслідки кризи й підвищили ефективність бізнесу. Як результат, у другій половині 2020 року споживання лікарських засобів мало тенденцію до зростання [1].

У структурі продажу фармацевтичних препаратів 69% займають ліки вітчизняного виробництва. Щодо співвідношення цінкових категорій: 39% препарати низької цінової категорії, 36% середньої та 25% високої. У грошовому вираженні в структурі аптечного продажу переважають препарати іноземного походження, але їх частка поступово скорочується – з 73% у 2010 році до 63% у 2019 році [1].

Відповідно до дослідження RAU, станом на 1 березня 2021 року лідерами за кількістю фізичних аптек були «Аптека АНЦ», «911», «Бажаємо здоров'я», «Подорожник», «Аптека Доброго Дня», «Перша соціальна аптека», «Експрес Фарм». Три з названих найбільших мереж присутні й у п'ятірці найбільш відвідуваних сайтів. Згідно аналітики arтека.ua, топ-100 аптечних мереж забезпечують більше 80% товарообороту за підсумками 2020 р. Незважаючи на економічний спад, ринок у минулому році продемонстрував зростання на 10% у грошовому та на 2% у натуральному вираженні. Порівняно з I кварталом 2020-го у I кв. 2021-го обсяг продажу зріс на 1% в гривневому вираженні. Однак в упаковках фіксується суттєве зниження (–15%) [2].

Попри кризу лише у першій половині 2020 року галузі все-таки вдалося залучити близько 400 млн грн інвестицій. Причому великий внесок в розвиток галузі роблять самі виробники, які реінвестують в дослідження і розробку нових препаратів. «Український фармацевтичний ринок, попри кризу, входить в ТОП-5 галузей за інтенсивністю інвестицій. У фармі на кожні 100 грн доданої вартості припадає 19 грн інвестицій», – пояснює голова ради директорів Darnitsa Group Дмитро Шимків [1].

Проблема швидко купити та отримати необхідні ліки особливо гостро постала під час пандемії та загального карантину. На конференції «Product management conference» була оприлюднена статистика: за 2020 рік кількість українців, які почали замовляти лікарські препарати онлайн, збільшилася вдвічі. Тобто зараз понад 40% клієнтів аптечних мереж роблять замовлення в інтернеті [2].

Завдяки внесенню змін до певних законодавчих актів було конкретизовано які саме підприємства можуть реалізовувати ліки через мережу Інтернет [3].

«Суб'єкт господарювання, який має ліцензію на провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлю лікарськими засобами, може здійснювати роздрібну торгівлю лікарськими засобами з використанням інформаційно-комунікаційних систем дистанційним способом (електронна роздрібна торгівля лікарськими засобами), а також здійснювати доставку лікарських засобів кінцевому споживачу за умови виконання таких вимог: інформація про право суб'єкта господарювання, який має ліцензію на провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлю лікарськими засобами, здійснювати електронну роздрібну торгівлю лікарськими засобами має міститися у Ліцензійному реєстрі з виробництва лікарських засобів (в умовах аптеки), оптової та роздрібною торгівлю лікарськими засобами органу ліцензування; ліцензіат має бути внесений до Переліку суб'єктів господарювання, що мають право на здійснення електронної роздрібною торгівлю лікарськими засобами; веб-сайт суб'єкта господарювання, що має право на здійснення електронної роздрібною торгівлю лікарськими засобами, повинен містити: інформацію про контактні дані органу ліцензування, органів державного контролю якості лікарських засобів; логотип із гіперпосиланням, що відображається на кожній сторінці веб-сайту та переводить споживача на сторінку; наявність власної служби доставки, обладнання та устаткування, що забезпечують дотримання визначених виробником умов зберігання лікарських засобів під час їх доставки, або залучення на договірних засадах інших суб'єктів господарювання – операторів поштового зв'язку».

Також варто звернути увагу на заборону електронної роздрібною торгівлю та доставки певних категорій лікарських засобів кінцевому споживачу, зокрема «лікарських засобів, реалізація (відпуск) яких громадянам здійснюється за рецептами лікарів (крім відпуску таких лікарських засобів за електронним

рецептом у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я» [3]. Доцільно зазначити, що більшість препаратів за електронними рецептами відпускаються в рамках урядової програми «Доступні ліки», яка дозволяє отримати їх безоплатно або з невеликою доплатою. Це регламентовано постановами Кабінету Міністрів від 27 лютого 2019 року «Деякі питання реімбурсації лікарських засобів», «Деякі питання щодо договорів про реімбурсацію», «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті на відшкодування вартості лікарських засобів для лікування окремих захворювань».

Дослідження UAMaster інтернет-аптек в Україні з лютого по квітень 2021 року за допомогою сервісу SimilarWeb засвідчило, що лідером за трафіком виявилася «Соціальна аптека» (<https://1sa.com.ua/>) – 4,9 млн сеансів на місяць. Друге місце в цьому періоді утримувала «Аптека доброго дня» (<https://www.add.ua/>) з показником 4,2 млн сеансів на місяць. «Аптека 911» (<https://apтека911.ua/>) нещодавно змінила доменну зону, тому не потрапила до вибірки, хоча за кількістю сеансів посідала третю позицію в категорії з показником 3,8 млн сеансів на місяць. До 86,7% сеансів у досліджених інтернет-аптеках користувачі здійснюють з мобільних пристроїв [2].

Найбільш популярними соціальними мережами для залучення трафіку є Facebook та YouTube. Aptekanizkihcen.ua 70% свого трафіку отримує з Facebook. Решта 30% розподіляються між: YouTube – 12,74%, Instagram – 11,72%, Vkontakte – 5,54%. E-apteka.com.ua отримує: 99,43% всього трафіку з YouTube. Apteka24.ua: 41,54% свого трафіку отримує з YouTube, 26,95%, з ВКонтакте. 13,18% з Facebook, 11,57% з Odnoklassniki 6,78% з Instagram. 1sa.com.ua: 76,31% – YouTube, 23,45% – Odnoklassniki 0,24% з Facebook. Add.ua: 46,36% – Facebook, 41,55% – YouTube, 7,64% – Vkontakte, 2,96% – Odnoklassniki, 1,5% – Instagram [2].

Варто відмітити зростання популярності агрегаторів, що дають змогу забронювати необхідні ліки у обраних аптеках.

Використання агрегаторів значно заощаджує час покупців, надаючи можливість перевірки цін та наявності необхідних препаратів у аптеках поблизу.

Серед агрегаторів лідер за всіма показниками – tabletki.ua: більше 6 млн сеансів на місяць, тривалість сеансу 4:57 хвилин і 6,86 відвідувань сторінок за сеанс. Співвідношення мобільного трафіку в обох агрегаторів (liki24.com та tabletki.ua) залишається на одному рівні – 65,1–65,4% з мобільних і 34,6–34,9% з десктопу [2].

В умовах обмеження зовнішньої торгівлі, представники української фарміндустрії показали, що здатні задовольнити попит на якісні ліки та організувати зручний процес покупки і доставки необхідних лікарських засобів кінцевому споживачу.

Література:

1. Вихід з кризи та діджиталізація процесів. Які зміни чекатимуть українську фарму у 2021. URL: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/vygod-krizisadidzhitalizatsiya-protsesov-1614333311.html>.

2. Дослідження UAMaster: інтернет-аптеки в 2021 році. URL: <https://rau.ua/novyni/uamaster-internet-apteky-2021>.

3. Закон України «Про внесення змін до статті 19 Закону України «Про лікарські засоби» щодо здійснення електронної роздрібною торгівлі лікарськими засобами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/904-20#Text>.